

Forfatter: Aakjær, Jeppe

Titel: Vildkoen

Citation: Aakjær, Jeppe: "Vildkoen", i Aakjær, Jeppe: *Vadmelsfolk ; Af Gammel Jehannes hans Bivelskistaarri ; Esper Tækki*. - 1919, Gyldendal, 1918-19, s. 185. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-aakjaer07tom-shoot-workid56387/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: *Vadmelsfolk ; Af Gammel Jehannes hans Bivelskistaarri ; Esper Tækki*. - 1919

VILDKOEN

(1908)

ESPER Stavnsbjærg sad ene foran Kalkovnen i den stille Juliaften. Ilden fra de aabne Ovnmundinger blafred med hede Skyggeglimt over Tagrafter og Sparreværk. Nu og da lød et skarpt Kvald, naar en Flintesten sprang i Flammen. Rummet lugted af en Blanding af Blegekridt og Tørvesovl. Døren stod aaben ud til Østhimen. Maanen lyste over den skjæve Dørkarm. Esper Stavnsbjærg rejste sig i Vejret og ratted sig som en Kat, der vaagner af Døsen. Ilden fra Ovnen flimred uroligt over hans skjægløse, stærke Mandsaasyn og glimted i to ubrudte Rækker af brede Tænder, der havde skilt sig fra hverandre i en ubehersket Gaben.

Esper Stavnsbjærg saa paa sit Uhr og gik ud i den kølige Sommerkvæld.

Røgen svæved som et hvidt Purr over Kalkovnen og forsvandt langsomt i Dalsænkaingen gjennem en gylden Si af Maanelys. En Lygte skinned fra en Staldkammerude langt ude, og en Ugle skreg i Krattet hinsides Byengen.

Esper gik atter ind i Fyrrummet, tog en Hob glødende Æmmer paa Skovlen og slængte dem med et bredt Kast ud i den øde Sommerat. Dette gjentog han tre Gange. Ildblinket gik langt hen over de slumrende Banker som et kaldende Tegn gjennem Stilleheden.

Noget efter gied en ung Kvinde — lydlest som en Maanestråle — ind ad Døren til Fyrrummet. Hun havde en fiks Tejne i Haanden fyldt af allehaande Lækkerier til

Kjæresten, der skulde vaage her ved Kalken, mens alle andre sov. —

„Å var skam nær ikke kommen fra Gaarden,* begyndte hun rapmundet, mens hun løfted Laaget af Tejnen og fremtog en stor glinsende Pandekage; der endnu sendte en varm Damp fra sig. „Der er en Ko, der skal kælte, saa min Far gik endnu oppe og stumled, og det havde jo ikke været Narspøg, om han var bleven klog paa, te a gik her hen saa silledags.“

Esper trykked den forpustede Karen ind til sig, mens hun stadig vikled op for Madkurvens duftende Herligheder. Da hun til sidst ogsaa svang en Pæglkrukke med Kornbrændevin i det blinkende Lys fra Ovngebet, tog han hende kaadt om Livet og svang hende med et dæmpet Hurra alenhøjt over de opstablede Tørv.

„Du er, Suren knage mig, den vilderst Pige, vor By har sett!“

Esper begyndte at skraa i sig af den varme Pandekage, mens han stadig holdt Øje med Ilden i Kalkovnen.

„Den kunde nok ha godt af en Borren Tørv mer,“ sa Esper Stavnsbjærg og gjorde Mine til at rejse sig.

„Aa, maa a!“ sa Karen og gav sig til at stable Tørv op paa sin venstre Arm. Med lange sikre Kast slængte hun dem een for een ind ad Ovnsmundingen, mens Flammeskjæret glimted i hendes Skospænder og saite en rød Bort langs hendes opseemede Skjerteskonning.

Esper læa stadig paa Jorden med Munden fuld af Pandekage og saa med Varne paa den adrætte Piges Bevægelser og hendes runde velformede Ben, som Ovns stærke Nedenlys satte i Transparent.

Esper strakte sig mæt paa Gulvet og søgte at drage Karen ned til sig. Karen gjorde pludselig Modstand, og hun var bleven saa sær tavs.

„Hvad er der nu gaaet dig imod, Karen?“ spurgte Esper og rejste sig op fra Gulvet.

„Aa, a skal til at hjem!“

„Snak om en Ting! Du er jo lige kommen ind ad Døren!“

„Ja, men a skulde vist slet ikke være kommen herhen. En kunde let komme i Vejen for en anden en.“

„For en anden en? Tror du, her kommer andre Piger end du? Hvor falder du paa det?“

„Hvis er da dette her,“ svarede Karen med Graad i Stemmen og løftede et lille gult Baand, som hun havde fundet paa Tørvene.

Esper blev meget forvirret.

„Tho det kjender a ikke det mindste til. Det er vel noget, en af Tørvepigerne har tabt, da de lagde Læset paa i Mosen.“

„Naa saa! Den Tørvepige skulde vel ikke være Konrads Bolette? A har lagt Mærke til, te hun gaar med den Slags, naar hun vil gjøre sig meget lækker. Tho det var endda lide, te hun skulde gaa hen og miste det i dine Tørv; det kan være, te en ogsaa kunde finde andre Smaating, naar en saa nøje til,“ fortsatte Karen spottende.

„Aa hold nu op!“ svarede Esper og vied sig under den unge Piges Spot. „Bolette var indenfor Døren i Aftes, men ikke længere Tid, end som a kan tælle til tyve.“

„Ja, det kommer jo an paa, hvor rask en er til at tælle,“ svarede Karen.

„Ja, det er, som a siger; nu kan du tro mig, om du vill!“

„Ja,“ sa Karen lidt mildere, „a har det ikke for godt derhjemme; Far gaar bagefter mig saa vækkelig som en Bindhund, fordi a ikke vil gjøre det forbi med dig; og skal en lide alt det for din Skyld, saa skulde en da ogsaa vel kunne stole paa dig. Kan du ikke godt sætte dig saa meget ind i min Stilling, bitte Esper?“ sa Karen med store Taarer i Øjnene.

„Skal a da smide dem ud, naar de kommer og vil se til mig?“

„Nej, du skal ikke; men du skal la dem være det, de er.“

Men det var netop noget af det sværeste for den unge Kalkbrænder. I de stille Sommernætter, naar Flagermusene jog over Dalen foran den aabne Bræddedør, og Øjnene fulgte den langsomt sejiende Røg, droges mangan en ung Kvinde til hans Hytte, og det var ikke hans Sag at jage dem hjem igjen. Han var nem at finde; de havde bare behov at gaa efter den røde Lysning paa Nathimlen,

saa vilde de inden længe finde en aaben Dør og en ikke mindre aaben Favn.

Men Karen yndede ikke denne Kjærlighed for aabne Døre; hun vilde ha sin Kalkbrænder for sig selv. Og hun var saa indtagende, at hun turde fordre.

Karen var ikke blot ung og vendelig, men hun var ogsaa Byens rigeste Pige; det gav hende en ny Drøgning af Uopnæselighed, saasom de smukkeste Æbler ofte sidder paa de vanskeligst tilgængelige Grene. Vanskeligheden kom dog ikke her saa meget fra Karen selv som fra Faderen, den rige Gniel, Anders Skæve. Han var et stridigt og ubehageligt Gemyt, altid i Spektakel med Naboerne om Korn og Kvæg; vringlet og værkelig i Hjemmet, brovtende og stormandet ude. Den unge, lystige Kalkbrænder kunde tidt blive helt angermodig, naar han sad foran Ilden og overvejede, ved hvilke Midler han skulde tvinge denne Krumhals til at gi Slip paa Datteren, saa hun blev hans med Gud og Æren. Her var det ikke nok, at han var en fern Karl i alle Ting og den bedste Kalkbrænder i Miles Omkreds — alt vilde dog strande paa hans ringe Herkomst og hans absolute Mangel paa Midler.

Denne lukkede Udsigt fremefter gød mangan Malurt-draabe i hin Glædens Mjød, som den tavse Nat rakte de to elskende, naar alle Taarer var grædte, og alle Forsoningens sømme Kys givne og modtagne.

Da kom Heidet og Tilfældet uformodet de to elskende til Undsætning.

Gamle Søren Stavnsbjærg, Espers Bedstefader paa mødrene Side, havde lagt sig til at dø midt mellem Slætten og Rughøsten, og nu skulde han just bæres op paa den lille tilgroede Kirkegaard, hvor saa mange „længst afgangne“ Stavnsbjærgere laa og smaalurede i deres kalkede Grave under smaa skjæve Trækors med afskallede Rim paa „Baare og „Taare“.

Folk sad just inde ved de lange Frokostborde og ventede paa Degnen, der skulde synge Liget ud. Gamle Søren Stavnsbjærg med den fedtede Læderhue og de af-farvede „Manskjettes“-Knæbukser var en Oversidder, en sølle Aftægtsmand, hvis store, hvide Krampeiræsko havde staaet i Vejen i mange Aar i den bitte forblæste Ensted-gaard, hvor man skyldte ham Opholdet. Det var derfor en glædelig Død; det saas ogsaa paa Forsamlingen, i hvil-

ken der hvidhaarede Aider var usædvanlig stærkt repræsenteret.

Midt for Bordet pransed Anders Skave. Et stort kindskjægget og hvidhaaret Vædderhoved med knortede Kjæver og et Par olme Øjne, der flintred af Pengehovmod. Han havde Haand i Hanke med en stor Timeglas-Fiaske, der lyste omkap med hans Torads Sølvknapper og hvert Øjeblik blev tragtet fuld af „Oppasseren“. Anders Skave skjænkede i Glasset med den hovmodigste Mine og nikkede „Godtaar“ uden Smil. I Pavserne sad han som Gudebilledet med sit hvide Hoved mod Kalkvæggen og lod sig dyrke. I Veiaveri var der jo ingen af de andre, der naaede ham til Knæerne. Han haaned dem med Øjnene; han sad bred paa sin Hartkornstønde og spyttede ned i deres Fjerdinger; han sved dem med en eller anden svovlet Hentydning til deres Armod, mens han skjænkede for dem.

„Drik, Anders Bruus, saa længe du kan faa det for ett; skulde du selv betale det, kunde du misæl gjerne ha behov at holde igjen.“ — „Tag du kuns mod Glasset, Simon Bak; andre gjør Handlen, og du drikker Lidkjøbet! Det er jo, som du er vant til.“

Den ramte dukkede sit Hoved under de øvrige's Latter.

Nu kom der Bud ind fra Loen, hvor Liget stod, at man beredte sig paa at synge gamle Søren ud.

„Aa, han har sgu Tid til at vente, den Ka'!“ svared Anders Skave. „A har, fandenmæ, maattet vente paa ham saa tidt. Det var over fire Aar — a fik hverken Renter hæ Afdrag.“

„Aahaaj — På Løjen-Ør,“ raabte han nu over Bordet mod en bleg, spidsnæsét Mand, der gik under en umaadelig sort Hat, og som nylig var kommen hjem fra Hospitalet, hvor han havde ligget med en Blærelidelse, „er du for hellig til at ta en Dram med os andre?“

„Aa, a skal jo læv saa forsigtig,“ svared Per.

„Ja, tho du har nok været taven ned?“

Per, der havde gaaet og indhæstet megen Medlidenhed ved aienlange Skildringer af sine udstandne Kvaler, forbedte sig allerede paa at gjøre dybt Indtryk paa Anders' haarde Sind og begyndte:

„Ja, a har saamænd gjennemgaaet meget.“

„Ja,“ afbrød Anders Skave ham, „tho a har hørt, te du læa og vrødt og kund ett komme af med dit Vand?“

Den blege Per afventede ikke flere Ord; han sank en halv Alen i Knæerne, da han gik under Dørkarmen med sin høje Hat.

I det samme trådte en skulderbred, knoklet Skikkelse, der havde sludet tavs ved et af de nederste Borde, hen foran Anders Skaves Skammel og anklaged ham paa det hæftigste.

Anders Skave havde en løsgaaende Ko, et halvviildt, ondsindet Dyr, der var hele Egnens Skræk og havde jaget Livet mer end halvt af mangel gammel Kone eller umyndigt Barn. Men alle Klagemaal tiltrods fremtured Anders Skave i at la det vilde Bæst føre sig saa ugenert, som selv det lystede.

Smaafolkene maatte jo finde sig i det, da det ikke gik an at støde den rige Anders Skave, der havde saa mange af dem godt i Lommen; men her stod nu Jens Opmark; det var en Mand i sine egne Støvler; ingen rig Mand, men en Boelsmand, en Grovslider oppe fra Udmarken, der kunde betale enhver sit, og som var vant til at bryde Vejen for sig med sine store, vortede Næver. Han havde ikke drukket saa lidt af den krasse Begravelsesbrændevin, der var sat paa Bordet for at forsøde Bevidstheden om gamle Sørens Død, og nu stod han her, slingrende af skjønne Kræfter og fordred Regningen gjort op mellem sig og Anders Skave.

„Vil du faa din graagræmede Ko sat i Tøjr, din bitte Køl, saa ett ethvert fattigt Barn skal være ræd for at færdes med Vej og Sti!“

Saa snart Snakken drejede sig hen paa „Vild-Koen“, stuttede alle — især Kvinderne — sig til Jens Opmark; de stod i Klynger bag den høje Vadmelskjæmpe og gav hans Ord Medhold. Men pludselig opdaged de, at Jens ikke taalte denne Tilslutning, han blev viid, han kom i „Hopla“; han slog sin staaiknoede, vortede Næve i Loftet over Anders Skaves Hoved, saa Ommetel og Gryn og Bygkjærner rasled ned i Brændevinsglassene.

Anders Skave begyndte at gi godt for. Koen skulde ikke faa Lov at gjøre noget Menneskebarn den mindste Fortræd. I Morgen den Dag skulde der blive lagt Tøjr paa hende. Han skulde selv gaa til Koen uden Kjæp eller Stav i mindste Maader. Folk maatte jo være nogle elen-

dige Kujoner, naar de kunde være ræd for saa tolle et Dyr.

Denne sidste Ytring bragte Jens Opmark fuldstændig ud af Fatning. Han blev skjældt for Kujon! „Af den Klidsæk der! I Guds Navn da! Lad mig komme om og grutte ham!“

Jens Opmark løb sine Støvlesnuder mod Bordbenene, saa det snurrede ham helt op i Brystkassen. Som han vilde kaste Bordet om for at komme ind paa Livet af sin Avindsmand, lagde Kvinderne sig imellem med moralske Foresillinger.

„Mer Jesses, Jens, husk endda paa, hvor du er hennel Det er Begravelse og ikke nogen Legstuel! Se endda og afgjør jer Træde et andet Sted!“

Da der nu for anden Gang gik Bud ind, at Degnen var rede til at yde gamle Søren den sidste Haandsrækning, opløste det hele sig i ond Stemning; den vrede Kjæmpe blev ledet til en Side, og den rige Mand slap for den truende Revselse.

Snart efter førtes Liget af Gaarde. Da Vejen til Kirken kun var kort, bar man Kisten den hele Vej.

Man var dog ikke kommen halvvejs, før der begyndte at gaa Uorden i Rækkerne; de mange høje Snapse og den knudrede Vej hen over Flintslakker og Kalkfyld gjorde deres til Skarens Opløsning.

Paa een Gang led det frygtede Ord: „Vild-Koen“! Bærrerne slap fra Kisten; Kvinderne hvined som besatte og styrted af Sted mod de nærmeste Huse; den syge Per kom i strakt Løb tilbage til Gaarden med Tab af sin høje Hat; hans Buxer og Fedilæderstøvler bar Vidne om, at Blæren nu fungered upaaklageligt.

Kun den gamle Søren Stavnsbjerg, der i levende Live altid havde været vant til at ta den med Ro, stod nu ene og svigtet paa sit Bakkehæld midt i den skoldende Sol. Hans sorte Kiste gnistred i Solhavet og stod der paa Brinken og græd sine Harpikstaarer over den menneskelige Troløshed.

Men hen over de smaa Kalkbakker kom det brøende Dyr i higende Spring. Vild-Koen standsed skuffet foran den forladte Kiste; det var ikke de døde, den vilde til Livs.

Pludselig kom dens Husbond, Anders Skave, frem fra

et Hus i Nærheden; under Flugten havde han ladet sig rive med af det almindelige Huriumhej; nu traadte han — under stærkt Pres af Jens Opmark — ind paa Arenaen for at indfri det Løfte, han fornylig havde udtalt ved Bordet; at han skulde gaa til Kreaturet uden Kjæp eller Stav.

Det vilde Bæst saa en Tid forbløffet paa den dristige og lod ham komme nærmere.

Anders Skave fortsatte; ikke uden Ængstelse; han havde egentlig mest Lyst til at vende om, men der stod Jens Opmark og dunked ham i Ryggen; og rundt om ved de andre Hushjørner stod der ogsaa Folk og fiired og ventede, at han skulde smøre Hæser, som de selv havde gjort.

Koen stod med løftet Snude og vejred imod hans ny-stampede Vadmel uden ved en eneste Bevægelse at røbe sine Hensigter. Anders kom nærmere og nærmere med højre Haand fremstrakt.

„Bitte Bos! bitte Bos!“

Paa een Gang gav Dyret Faresignal og styrted fremad med fældede Horn. Anders var kommen for langt bort fra Hytten til, at den kunde naas; han tyed da i Læ ved Ligkisten; og nu begyndte den vilde Jagt omkring gamle Sørens skrøbelige Fæstning. Koen slog hvert Øjeblik sine lange Skanker til Blods paa Kistens skarpe Kanter, hvad der øgede dens Raseri.

Anders skreg vildt: „En Bøss! En Bøss! En Øks! En Fork!“

Ingen gjorde dog Mine til at indfinde sig med disse morderiske Redskaber.

Anders Skave fandt omsider Stillingen saa uholdbar, at han besluttede at gjøre et sidste dumdristigt Forsøg paa at redde Skindet. En 30—40 Favne borte var der i Bakkesiden en af disse dybe skraatnedløbende Kalkgruber, som Aarthundreders fiittige Hænder havde hulet; der vilde det vanvittige Dyr nødes til at opgive sin Forfølgelse. I et Øjeblik, hvor Vild-Koen syntes at sakke lidt agter ud, styrted Anders ved Opbydelse af sine sidste Kræfter bort fra Kisten, tværs over Dalen til den gabende Grube. Han naaede den med det brølende Dyr i Hælene paa sig. Men blindet af Sollyset og sit eget Raseri traadte Koen ud over den stejlt skraanende Gruberand med For-

benene, mistet Balancen og styrted ind under et frygteligt Brøl.

Da Anders Skave havde set, hvilken Fare der trued, lod han sig paa Buxebagen glide ned til Bunden af den over 100 Alen dybe Grube; havde han gaaet paa almindelig Vis, Trin for Trin, var han ganske sikkert bleven knust af det nedstyrende Dyrlegeme.

Koen var bleven ført voldsomt nedad ved sin egen Tyngde; først paa Hovedet; siden havde den i Faldet ligesom siddet en Knude paa sig, der var altfor svær til at glide gennem den snævre Grubehals i hele dens Længde. Med Hornene fastborede i Træmmeværket og Bugen i Vejret hang Kreaturet i Luften som en uhyre Edderkop en 20 Alen fra Mundingen og spærred hele Omverdenen ude fra den ulykkelige i Dybet, der befandt sig som i en uhyre Flaske, hvor Proppen er gaaet fast i Halsen.

Da Folk saa baade Mand og Ko forsvinde i Grubegabet, hastede de skrækslagne til Stedet, sikre paa at finde Anders død og begravet under det nedvæltende Dyr. Da de nu hørte ham give Hals, og de blev klar paa, at han ingen overhængende Livstare var i, gik de fleste smaa-grindende tilbage til Ligtølget. De undte alle den hovne og uregjerlige Stodder en Forskrækkelse.

Anders Skave sad 40 Favne under Jorden og hørte Ligklokkerne gaa over gamle Søren Stavnsbjerg. Hvad om det nu var hans egen Døds klokke! Sad han ikke her som den rige Mand i Pinen, forladt af alle, forgjæves ventende paa en hjælpende Haand! Anders raabte Storm endnu en Gang; han læste højt sit Fadervor og begyndte at flæbe. Var dette ikke hans sidste Stund? Hvor let kunde det vilde Dyr deroppe over ham ikke hugge sig løs — det kasted endnu hid og did med Kroppen — styrtede ned og knuse ham eller maaske endogsaa paany anfælde ham!

„Høj!“ Han skreg som en vanvittig. Nu hørte han Fodtramp i Grubens Nærhed.

Det viste sig at være den unge Esper Stavnsbjerg, der holdt Id under Kalken kort der fra.

Det var ikke den Mand, Anders Skave helst saa; men i Dag var Situationen jo ogsaa lidt usædvanlig.

„Kan du hjælpe mig, Esper!“

„A ved det ett, men a vil prøve det,“ svared den raske Kalkbrænder.

Han saa, at Koen maatte dræbes, før den kunde støbes op af Hulen. Modig og adræt klatred han ned og jog den en Kniv i Hjærtet.

Nu begyndte Folk fra Ligfølget at samle sig ved Gruben. Forrest stod Jens Opmark. Han forhandlede med Anders i Dybet, der jamred sig over sin Indespærring.

„Vi har sgu vist dig og din Ko Taalmodighed saa længe; nu faar du selv lægge dig efter Taalmodighed. Før Midnat kan du nu aldrig komme løs, om det saa kan ske; det kan være, en skal ha Dunkraft til Hjælp.“

Nu var ogsaa Anders Skaves Datter, Karen, kommen til Stede. Hun græd og jamred sig for Faderen.

„Du skal sgu ett græde, min bitte Pige; han er misæl ingen Fare i,“ trøstede Jens Opmark. „Men hvad du skulde, baade du selv og Esper der, — du skulde benytte Lejligheden til at faa det gjort fast med Kjæresten. Det er misæl ikke hver Dag, den gamle gaar i saadan en Rævesax som den, han her sidder fast i.“

Jens Opmark gik nu fra den ene til den anden med sit Indfald og vandt dem alle. Hans Mening blev en Folkemening, og med den paa Læben traadte han omsider hen til Gruben og begyndte der en Forhandling med Anders Skave.

„Hør mig, Anders, her omkring mig staar snart den hele By; alle dine Venner og alle dine Fjender; mest vel endda af de sidste. Og vi har nu faaet et bitte Indfald, som gaar ud paa, te du skal la din Datter Karen og Esper Stavnsbjærg, som begge to staar her ved min højre Side, faa hinanden uden Fortrydelse fra nogen af Siderne. Og du skal gjøre et vildre Bryllup for dem og byde hele Byen med; saa skal al Fjendskab være glemt, saa vidt det staar til os.“

A tror, te a tør sige, te a har den Ære at udtale mig paa flere ærede tilstedeværendes Vegne. Skulde du nu være af en anden Mening end a, saa har a al Grund til at beklage dig; skulde du derimod ha Lyst til at tænke dig om, saa kan du vist godt faa Lov til det; og a skal endda sørge for, te ingen skal forstyrre dig saa ræget snart.“

Anders Skave foretrak at give sit Løfte pr Omgaaende. Han paa Eftermiddagen udfriedes han af Klemmen.

Brylluppet stod med kortest Varsel. Hele Byen var indbudt. Sjælden er der bleven sagt saa mange Vittigheder over Bryllupssuppen som ved denne Lejlighed, og Kød-stykkerne maalties med de bredeste Tænder. De vidste jo alle, at det var af Vild-Koen, og det skal være en sød Ting at æde sine Fjender.

Efter Bordet gik Forsamlingens vittige Hoveder hen og takkede Jens Opmark for Mad; ogsaa det lykkelige Ægtepar trykked i Smug hans barkedede Haand.

Selv Anders Skave havde ousider fundet sig i det uundgaaelige og sad og pillad Benene rene med en egen gudnærgiven Alvor.

Den halvdøve, rystende Wolve Tammesen --- Byens ældste --- nærmed sig Anders Skave og sa:

„Saa er du vel Vorherre taknemmelig for dit Liv, Anders.“

„Ja, aaeja; det forstaaer sig selv!“

„Ja, saa blev det jo alligevel Esper, te Datteren skuide ha,“ vedblev den gamle. Anders brokked Munden fuld af Oksekjød for at fritages for Svaret.

„Ja, Guds Villi nytter det ell at sætte sig op imod,“ hyled Wolve videre.

„Aalle aa æ Stej, aalle aa æ Stej, Fanden hok mø!“ mumled Anders Skave med Munden fuld af Mad, mens han skjæved ondt over til Jens Opmark.